

PRILOZI

NIKOLINA IRIS FILIPOVIĆ

ŽIVOT I DJELO PAVLA VUK-PAVLOVIĆA MILANA POLIĆA

(Milan Polić, *Život i djelo Pavla Vuk-Pavlovića* – 2. prošireno izdanje, Biblioteka *Sabrana djela Pavla Vuk-Pavlovića*, knjiga 8, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 2013.)

U knjizi *Život i djelo Pavla Vuk-Pavlovića*, Milan Polić donosi pregled, opis i vlastito viđenje Vuk-Pavlovićeva života i njegova osobujnog stvaralaštva. Kao što Polić u vlastitim predgovorima i naglašava, želja koja ga motivira na pisanje ove knjige jest poticanje svekolike čitalačke publike na čitanje izvornih Vuk-Pavlovićevih djela. Polićev doprinos tome, prema njegovim vlastitim nadanjima, sakriven je u samim osnovama Vuk-Pavlovićeve filozofije, a koju autor u ovoj knjizi otvoreno i jasno interpretira te kritički *preoblikuje* prema vlastitim pozicijama i shvaćanjima. Spomenuta želja da potakne čitatelja ove knjige na čitanje izvornih Vuk-Pavlovićevih djela, Milanu Poliću se, barem u mome slučaju, ostvarila.

Knjiga je podijeljena u dva dijela, pri čemu se prvi odnosi na temeljit prikaz Vuk-Pavlovićeva života, krenuvši od njegova podrijetla, preko postepenog oblikovanja (bolje

reći razotkrivanja) Vuk-Pavlovićevog identiteta, i njegove afirmacije u društvenom miljeu iz kojeg je poticao, pa i šire, sve do pedantnog prikaza Vuk-Pavlovićevih radova, kao i radova o njemu, a u dijelu prije ovog posljednjeg navedene su i dvije Vuk-Pavlovićeve pjesme iz njegove zbirke pjesama *Zov*. U drugom dijelu knjige, razmotrene su ključne pozicije i perspektive Vuk-Pavlovićeve filozofije s autorskim doprinosom Milana Polića u obliku interpretacija, kritika, usporedbi s drugim autorima koji su pisali o Vuk-Pavlovićevu djelu te iznošenja vlastitih pozicija.

U prvome dijelu knjige, dakle, Polić vrlo sustavno i zanimljivo prikazuje podrijetlo i tijek života Pavla Vuk-Pavlovića. Osim *Predgovora prvom dijelu knjige*, ovaj dio sadržava još pet poglavlja, od kojih svako (osim dva od kojih su svako po jedna Vuk-Pavlovićeva pjesma) ima nekoliko vlastitih podnaslova.

Spomenuti prikaz započinje poglavljem *Podrijetlo*, i opisom obitelji s majčine i očeve strane, obitelji Granitz i Wolf, u kojem su naglašeni oni pojedinci i njihova uvjerenja i doprinosi, koji su imali značajnijeg, direktnog ili indirektnog, utjecaja na Vuk-Pavlovićev život. Nadalje u ovom dijelu, pod poglavljem *Od Pavla Wolfa do Pavla Vuk-Pavlovića*, prikazuje Polić put kojim je Pavao Vuk-Pavlović postao ono što jest, a čega su se naziranja vidjela, kako još u njegovim pretcima, tako i u godinama njegovoga djetinjstva i mladenaštva. Pritom su istaknuti neki bitni momenti vezani uz samo njegovo ime, a kojega je promjena zapravo posljedica njegovoga prelaska sa židovske na rimokatoličku vjeru, kojeg su mu zacrtali još u šestoj godini života njegovi roditelji, krstivši ga u župi svetog Marka u Zagrebu, učinivši isto to i sami nešto kasnije iste te, 1900., godine. Već prema prva tri podnaslova ovoga poglavlja, kako ih je Polić odredio, a koji glase redom *Pavao Wolf*, zatim *Vuk Pavlović*, i naposljetku *Pavao Vuk-Pavlović – razdoblje života i djelovanja u Hrvatskoj*, možemo vidjeti logiku ove Vuk-Pavlovićeve putanje, koja je u knjizi objašnjena i poduprta mnoštvom činjenica iz Vuk-Pavlovićeva prvenstveno obrazovnog, a zatim i djelatnog života. Kako i naznačuje upravo naveden posljednji podnaslov, slijedi opis Vuk-Pavlovićevog profesionalnog puta, počevši od studiranja na Filozofskom fakultetu

Sveučilišta u Zagrebu, studijskog boravka u Berlinu, preuzimanja dužnosti srednjoškolskog gimnazijskog profesora, pa onda i sveučilišnog, preko njegovog prvog, političko-ideološki obojenog, te drugog, invalidskog prisilnog umirovljenja, pa do preseljenja u Makedoniju u koju je bio pozvan raditi na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Skopju, gdje je konačno, po treći put (1971. godine), zaslužen i ne prisilno umirovljen, i, napokon, pomirljivog povratka u Zagreb. Osim svih, u ovom poglavlju navedenih, milih i nemilih događaja koji su obilježili Vuk-Pavlovićev život, Polić nijansirano opisuje sve one međudogađaje, što osobne što profesionalne prirode, koji su potonje u konačnici i odredili te na vrlo zanimljiv način prikazuje život jednog velikog filozofa nepomirljive, ali strpljive, radikalne, ali blage, uporne, ali mudre naravi.

Nakon ova dva poglavlja knjige slijede dvije Vuk-Pavlovićeve pjesme, koje smatram vrlo dobro izabranima s obzirom na Polićevu želju s kojom je, kako tvrdi, pisanju uopće pristupio, dakle, prikazati puninu i sveobuhvatnost (mogli bismo reći svojevrsnu dovršenost, kako će u drugom dijelu knjige, kad bude govora o „njegovoj“ etici, biti jasnije iskazano) jednog velikog filozofa. Izabrane su, dakle, pjesme *Prvi rijek* i *Posljednji rijek* iz Vuk-Pavlovićeve zbirke pjesama *Zov*, objavljene 1964. godine u Skopju.

Posljednji dio prvoga dijela knjige daje nam pedantan prikaz Vuk-Pavlovićeva nastavnog djelovanja, njegovih radova i djela, kao i radova i djela o njemu, a što se jasno može iščitati i iz samog naslova koji glasi *Pregled Vuk-Pavlovićeve znanstveno-nastavne djelatnosti i bibliografija njegovih radova, te bibliografija radova o njemu*. Sve navedeno prikazano je kronološkim i abecednim redom.

Čitav prvi dio knjige protkan je nizom fotografija, sveukupno njih 48, od kojih većina prikazuje Pavla Vuk-Pavlovića i njemu bliske ljude te stambene objekte koji su im pripadali (najviše one u posjedu majčine obitelji Granitz), kao i one u kojima je sam Vuk-Pavlović živio u određenim periodima života. Nekolicina fotografija prikazuje dokumente vezane uz Vuk-Pavlovićev osobni i profesionalni život, kao što su krsna svjedodžba, indeks, razne potpisane ocjene i dozvole kojima mu se omogućavaju profesionalna napredovanja i dr., a između svega toga i jedan dio pisma njegove bivše studentice Marije Polić, koje je nastalo kao prilog upravo ovoj knjizi Milana Polića, a kojim autor čitateljima pruža jedno osobno svjedočanstvo o uvjetima i razlozima Vuk-Pavlovićevog napuštanja Katedre za etiku i estetiku, nakon njegovog posljednjeg održanog redovnog predavanja na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na samom kraju 1947. godine.

Drugi dio knjige nosi naslov *O nekim momentima Vuk-Pavlovićeva djela* te, osim *Predgovora drugom dijelu knjige*, sadržava još 11 poglavlja, od kojih, kao i u prvome dijelu knjige, gotovo svako nosi nekoliko vlastitih podnaslova te od kojih se posljednja tri odnose na *Bilješke o tekstovima*, *Summary*, i *Kazalo imena*.

Ovaj je dio knjige (kao uostalom i prvi, ali na jedan izvorniji način, jer se ovdje ipak radi o mišljenju i svjetonazoru), kako Polić i navodi u svom *Predgovoru*, prvenstveno upravo djelo Milana Polića u kojem on govori o filozofskoj misli Pavla Vuk-Pavlovića. Autor prema tome i poziva, na neki način čak izaziva čitatelja, na čitanje izvornih Vuk-Pavlovićevih djela, ukoliko želi dobiti uvid u mišljenje i perspektivu samoga Vuk-Pavlovića, dok svoja nadanja vezana uz ovaj dio knjige polaže upravo u mogućnost prenošenja svog vlastitog oduševljenja Vuk-Pavlovićevom misli. Dotičući se, u tom duhu, probranih tema prema njegovom vlastitom interesu, Polić izlaže nekoliko osnovnih Vuk-Pavlovićevih vrijednosnih orijentacija, analizirajući ih te izazivajući u čitatelju razvijanje vlastite pozicije. Neke od tih orijentacija uključuju Vuk-Pavlovićevo razmatranje budućnosti kao dimenzije u kojoj se zapravo i odvija stvaralaštvo na način istinske vjere u vrijednosti koje živimo sada te kojima na taj način anticipiramo buduće već u sadašnjosti. Sadašnjost

je, iz te perspektive, jedna budućnost. Naše je djelovanje prema tome ne samo budućnosno, već također i budućnonosno, što znači da je i upravljeno na budućnost, i protkano budućnošću. Zatim Polić piše o Vuk-Pavlovićevom poimanju odgoja kao erotičkog događanja, gdje naglašava kako je odgojno djelovanje moguće jedino kao odgojni stvaralački čin, dakle, kao doživljajnost i odgajanja i odgajatelja jednog istinskog odnosa ispunjenog vrijednosnim osjećajem. Nastavno na ovo stajalište, nadalje Polić daje Vuk-Pavloviću perspektivu (kao i perspektivu još nekoliko hrvatskih filozofa) o naravi i svrsi pedagogije te njenim mogućnostima kao jedne znanosti, naglašavajući pritom Vuk-Pavlovićevo zagovaranje filozofije odgoja, kao pristupa u bitnome različitog naspram znanosti o odgoju. Odgoj je, kao što je već i rečeno, moguć jedino kao stvaralaštvo, i prema tome ga je nemoguće konstruirati kao nešto gotovo i dovršeno, što se onda može upotrijebiti ili primijeniti na „slijedećem slučaju“. Na samom kraju ovoga dijela Polić prikazuje Vuk-Pavlovićevo poimanje estetike i etike, pri čemu je bitno istaknuti njegovo nastojanje da opravda Vuk-Pavlovića što nije napisao (a to još ne znači da je nije razvio) „svoju“ etiku. U nekoliko bitnih argumenata Polić pokazuje, a mogli bismo reći i dokazuje, kako Vuk-Pavlović nije ni imao namjeru napisati etiku kao neki određeni sustav te nam uvjerljivo daje na znanje svojevrsnu dovršenost

Vuk-Pavlovićeve filozofije, kojoj nije potrebna nikakva rekonstrukcija kako bi se takvom tek imala pravo smatrati. Polić, dakako, u ovom dijelu knjige piše o još nekim temama, no kao što je i on sam naznačio u predgovoru, kako je za svoj prikaz Vuk-Pavlovićevog života i djela odabrao one teme koje su njega osobno zainteresirale i potaknule na stvaralaštvo, tako i ja navodim one koje su u meni isprovocirale zauzimanje pozicije, produbljenje razumijevanja, ili naprosto užitek promišljanja.

Iz ove knjige Milana Polića, rađa se jedan Pavao Vuk-Pavlović kakvoga svakako nismo imali prilike upoznati, a to je jedna stvarna osoba u jednom realnom vremenu s beskonačnim razumijevanjem beskonačnog broja svjetova u kojima mi kao ljudi živimo, osim onoga koji za sebe smatra da je jedan jedini. Ono, međutim, što možda nedostaje u ovoj knjizi jest upravo autorovo razumijevanje jednoga svijeta kojemu je Vuk-Pavlović pripadao, naime, kršćanskoga svijeta, po kojemu je on sam i zauzeo upravo ovu perspektivističku, multi-vrijednosnu orijentaciju. Polić tako beskompromisno odbacuje mogućnost onoga na što se Vuk-Pavlović poziva kad govori o univerzalnosti ljudskoga stanja koja nam uopće omogućava razumijevanje različitosti pojavnoga svijeta, kao i njegovo prekoračivanje (a što on smatra ključnim kad se radi o filozofiji odgoja), a to je kršćanska *zapovijed bezgranične ljubavi*, poka-

zujući ovim odbacivanjem previše pristrano svoju vlastitu ireligioznu, ateističku poziciju, i time narušavajući cjelinu Vuk-Pavlovićeve perspektive. Samim tim beskompromisnim odbacivanjem mogućnosti slobode u onom religioznom, Polić se približava upravo onom zapovjednom tonu gore navedene kršćanske maksime koju vrlo jasno kritizira (upućujući na njenu *contradictio in adjecto*), te mu izmiče baš ono što tako gorljivo zagovara, a to je sloboda, koja je, i prema njemu, i prema Vuk-Pavloviću, osnovni preduvjet za samu mogućnost odgoja. U tom kontekstu, treba napomenuti doprinos nekih autora da naglase upravo ovu religioznu Vuk-Pavlovićevu

poziciju, i njen značaj za čitavu njegovu filozofiju i osobni svjetonazor (v. npr.: Radomir Videnović: *Nacrt jedne etike iz smrti*, u kojoj autor Vuk-Pavlovićevu poeziju dovodi u vezu s budističkom perspektivom). No, uzevši u obzir da je sam Polić u svom predgovoru vrlo jasno naznačio da je ovo primarno knjiga Milana Polića, a tek onda knjiga o Pavlu Vuk-Pavloviću, to mu onda ovo zaključivanje na isključivu ispravnost ateističke početne pozicije kad se radi o istinskom odgoju, možemo mirne savjesti dopustiti, i, štoviše, ubrati plodove koji nam se tako obilato nude u ovoj kvalitetnoj knjizi o životu i djelu Pavla Vuk-Pavlovića.